

humanitas

Inhoud

Op bladzijde 81

Margje Dijkstra, door mr. dr. J. in 't Veld

Op bladzijde 82

De ongehuwde vrouw, door mej. J. S. Frijda

Op bladzijde 85

Waarom moet Humanitas zo nodig aan samenlevingsopbouw doen? door T. van Grootheest

Op bladzijde 86

De verbouwing gaat door tijdens de uitverkoop, door J. Mulder

Op bladzijde 87

Onze tijd

Op bladzijde 90

Wooncentrum voor ouderen, door B. W. A. Droste

Verspreid in dit nummer zijn enige berichten en recensies opgenomen

Uitgave van de Nederlandse Vereniging voor
Maatschappelijk werk Humanitas

Redactie: T. van Grootheest, B. W. Droste, H. van Dijk,
A. Hogers, mej. C. M. ter Linden en W. Post (red.
secretaris).

Redactie-adres: J. W. Brouwersstraat 16, Amsterdam
Telefoon 020-73 94 44.

MARGJE DIJKSTRA

Het bericht van het overlijden van mej. Dijkstra zal velen van de oudere leden van Humanitas toch wel een lichte schok hebben gegeven. De grote schok kregen wij, toen zij midden in een vergadering werd getroffen door een bloeduitstorting in de hersenen, die zich later nog eens heeft herhaald. Toen ik haar dokter opbelde, zei hij mij, dat zij het er misschien zou doorhalen, maar dat het voor haarzelf te hopen was, dat het zou aflopen. De hersenen waren dusdanig beschadigd, dat zij voor haar werk moest worden afgeschreven. Ik heb haar nog een keer bezocht; zij keek mij aan, zoals een kind kan kijken, met een blik in haar ogen: wie ben je eigenlijk? Het gaf mij zo'n schok, dat ik de moed niet had nog een keer te gaan. En zo hebben wij haar inderdaad afgeschreven. De herinnering vervaagde.

Nu, bij het bericht van haar overlijden, komt echter de herinnering weer glashelder boven, de herinnering aan haar onvermoeide werkdrijf. Zij volgde in het jaar 1950 onze eerste directeur Faber op, inmiddels ook al overleden. Haar taak was niet gemakkelijk. Faber had de fundamenten gelegd; nu ging het erom het gebouw op te trekken, steen voor steen. Zij begreep, dat in die fase het zwaartepunt moest liggen in de afdelingen. Van daaruit moest de vereniging worden opgebouwd. Zij trok er daarom voortdurend op uit om de afdelingen en de gewesten te stimuleren en van raad te dienen. Op haar bureau-stoel in Amsterdam zat zij niet veel, zodat er wel klachten kwamen, dat zij zo moeilijk bereikbaar was. Maar wat wilde men? Gewesten en afdelingen waren nog maar zeer schaars met bezoldigd kader bedeed en ook het centraal bureau was zwak bezet. Het was een geploeter zonder eind. Zij wilde ook niet te veel een beroep doen op de leden van het hoofdbestuur. Meestal trok zij er alleen op uit; slechts zelden werd ik opgetrommeld om mee te gaan. Daarnaast de contacten naar buiten. Mejuffrouw Dijkstra is erin geslaagd Humanitas te doen erkennen door de overheid en te doen aanvaarden door de zuster-organisaties op het terrein van het maatschappelijk werk.

Waarschijnlijk heeft zij teveel van zichzelf gevergd. Het werk heeft haar verteerd. In 1962 kwam het einde.

In de geschiedenis van Humanitas zal mejuffrouw Dijkstra blijven leven als een hard werkende vrouw, die zich geheel heeft gegeven aan het werk van de opbouw, niet alleen van de vereniging, in welke dienst zij was, maar ook van het maatschappelijk werk in bredere en meer moderne zin.

Daarvan plukken wij nu nog de vruchten.

Wij gedenken haar in dankbare herinnering.

In 't Veld,
Oud-voorzitter.

De ongehuwde vrouw

In opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid werd er in 1969/1970 door het Instituut voor Toegepaste Psychologie te Nijmegen een onderzoek verricht naar de levensomstandigheden van de oudere ongehuwde vrouw. Een samenvatting *) hiervan is opgezet en geschreven door mevrouw dr. J. de Jong-Gierveld, die destijds haar proefschrift schreef over de levensinstelling van ongehuwden.

Reeds uit verschillende tot dusverre verschenen publicaties bleek en blijkt de problematiek van de ongehuwde vrouw. Wij citeren een aantal veel gehoorde probleempunten:

- Ongehuwden staan in principe alleen voor het vervullen van een dubbele taak: verwerving van inkomen en verzorging van het huishouden.
- Ongehuwden komen minder snel voor zelfstandige huisvesting in aanmerking.
- Verschillen in waardering en behandeling worden door de ongehuwden vaak als discriminatie ervaren.
- Ongehuwde vrouwen zijn, meer dan gehuwde vrouwen en mannen, ontevreden met of teleurgesteld in de gang van zaken in hun leven.
- Ongehuwde vrouwen voelen zich vaak erg eenzaam.

Wellicht kan deze lijst met nog andere punten worden aangevuld. Aangezien de problematiek van de 'alleenstaande ongehuwde' op dit moment meer in de belangstelling komt, leek het mij voor Humanitas-leden van belang om kennis te nemen van enkele van de belangrijkste resultaten en conclusies van bovengenoemd onderzoek.

De 902 vrouwen die middels een landelijke steekproef bij dit onderzoek werden betrokken, zijn alle tussen 40 en 65 jaar oud, ongetrouwd en nimmer getrouwd geweest (kloosterlingen, ongehuwde moeders en zwaar lichamelijk of geestelijk gehandicapten vallen er buiten). Zij werden alle mondeling geïnterviewd. Voor de kennis van de levensomstandigheden van de ongehuwde vrouw blijkt de differentiatie in **arbeidssituatie** van doorslaggevende betekenis te zijn.

Zo komt men tot een driedeling:

a) **De werkende ongehuwde vrouwen.**

Dat zijn zij die beroepsarbeid verrichten waarmee zij een inkomen verwerven. 67,3% van de totale steekproef behoort tot deze categorie, die

in verhouding uit veel jongeren (40-45 jaar) bestaat.

Vaak wonen zij in de grote steden — alleen — hetzij op kamers of in eigen woning. Zij hebben vaak een voortgezette opleiding gevolgd.

b) **De niet-meer-werkende ongehuwde vrouwen.**

Dit betreft ruim 20% van de steekproef. Zij hebben beroepsarbeid verricht, maar zijn daarmee opgehouden vanwege pensionering, werkloosheid, verzorging familie, arbeidsongeschiktheid. Onder hen vindt men veel vrouwen boven de 50 jaar en met name tussen 60 en 65 jaar. Er zijn er hier meer die alleen een lagere opleiding hebben gehad en ook meer die met anderen samenwonen.

c) **Ongehuwde vrouwen die nooit beroepsarbeid hebben verricht**

Dit betreft ruim 12%.

Zij wonen voornamelijk op het platteland of in kleinere steden, waar zij samen met anderen een huishouden vormen. Zij bleven altijd thuis en verrichten daar huishoudelijk en/of verzorgend werk. In deze groep hebben de meesten slechts een lagere opleiding gehad.

ad a) In het rapport zijn de levensomstandigheden van de **werkende ongehuwde vrouwen** het meest uitvoerig besproken.

Het blijkt dan dat het merendeel een volledige baan heeft. Zij die meer dan 45 uur per week werken worden vooral in de huishoudelijk/dienstverlenende beroepen aangetroffen. Een naar verhouding hoog percentage, namelijk 31,7% bekleedt een leidinggevende functie, vooral in de verzorgende beroepen. De arbeidssituatie biedt meestal de mogelijkheid tot regelmatig contact met anderen.

Eenderde tot de helft van de onderzochte vrouwen blijkt het werk wat zij doen als 'zwaar' te ervaren. Uiteraard speelt de leeftijd hierbij een rol.

Interessant is het dat leidinggevende vrouwen die overwegend of uitsluitend vrouwelijke ondergeschikten hebben hun werk zwaarder vinden dan vrouwen die vooral leiding geven aan mannen. Hetzelfde geldt voor vrouwen die uitsluitend contact hebben met vrouwelijke collega's, respectievelijk ook met mannelijke collega's.

Er is uiteraard een groot aantal vrouwen die naast hun werk een (eigen) huishouding moeten bestieren. De helft besteedt minder dan 2 uur per dag aan huishoudelijke taken en 18% doet er meer dan 4 uur per dag over. Maar daarbij zijn velen die een part-time baan hebben of die juist meer dan 45 uur per week werken. Alleenwonende vrouwen besteden minder tijd aan dit soort taken dan vrouwen die met anderen samenwonen.

Het huishoudelijk werk wordt vooral door de ouderen als zwaar ervaren.

De verzorging van zieke of hulpbehoevende huisgenoten vormt nog een extra belasting naast werk of huishouden. 8% van de ongehuwde werkende vrouwen is hiermee geconfronteerd. Los hiervan geeft een groot deel van deze groep vrouwen financiële of andere hulp aan ouders.

De financiële situatie is voor velen niet rooskleurig. Gebleken is dat: 40% van de werkende ongehuwde vrouwen een netto salaris heeft van minder dan f 600,— per maand en 22% van deze groep zelfs minder dan f 400,— per maand. Dit komt enerzijds omdat men een part-time baan heeft, anderzijds omdat men in de huishoudelijke beroepen voor een deel 'loon in natura' ontvangt. Bezuinigd wordt dan door de meeste vrouwen het eerst op kleding, op voeding en natuurlijk ook op duurzame gebruiksgoederen, recreatie etc. Dat men zich dan geen huishoudelijke hulp kan veroorloven, noch een wasmachine, koelkast etc. kan permitteren, en dus weer zelf extra taken heeft als men thuiskomt is de bekende vicieuze cirkel. Veel van deze mensen zijn 4 uur of meer per dag in hun huishouden bezig.

Het blijkt dan dat er meer bezuinigd moet worden door vrouwen die uitsluitend een lagere opleiding hebben en door hen die werkzaam zijn in huishoudelijke beroepen.

Gelukkig heeft 92% van deze groep een

regeling kunnen treffen voor oudedagsvoorzieningen, los van de vraag wat dit later in concreto oplevert. Zij die deze voorzieningen niet of zeer summier hebben zijn vooral de ouderen.

Bij de besteding van de vrije tijd worden in hoofdzaak solitaire bezigheden genoemd, zoals tijdschriften lezen, handwerken, t.v. kijken.

Bezoek aan schouwburg, bioscoop, café e.d. wordt door 30-50% genoemd, maar komt bij jongeren vaker voor dan bij de ouderen. 40 à 45% heeft regelmatig informele contacten met vrienden en kennissen, 10% heeft dit helemaal niet. 30% van deze groep heeft geen vrienden of vriendinnen met wie zij regelmatig kunnen omgaan.

Men praat wel eens over de problemen van het ongehuwd-zijn. Dit doet $\frac{3}{4}$ met vrienden of vriendinnen. Voorts met collega's of familie, maar niet met de ouders.

De vrouwen die het minst contact met anderen hebben zijn:

- de ouderen;
- vrouwen met lagere opleidingen;
- vrouwen die werken in de huishoudelijke, dienstverlenende en ambachtelijk/industriële beroepen;
- vrouwen met gezondheidsklachten.

25% van de werkende ongehuwde vrouwen heeft gezondheidsklachten of is minder valide. Dit is sterker bij vrouwen boven de 50 jaar. Het vervullen van de arbeids- en huishoudelijke taak valt hierdoor extra zwaar en de vraag is of men deze taken dan ook tot het 65e jaar zal kunnen blijven vervullen.

Gezondheidsklachten werken door in de informele relaties: Deze vrouwen hebben namelijk minder vrienden en kennissen. Uit het onderzoek blijkt voorts dat 12,4% van de alleenwonende vrouwen bij ziekte **geen enkele verzorging** krijgt, vooral als men in een eigen woning woont. In de grote steden komt dit het meeste voor. Wordt men met bepaalde huishoudelijke karweitjes nog wel geholpen, dan moet toch 25% van de zieke (bedlegerige) alleenwonende vrouw voor haar eigen eten zorgen. Iets minder dan de helft van de werkende ongehuwde vrouwen woont alleen in eigen woning of op kamers. De rest woont samen met anderen. Dit laatste

komt weer vaker voor op het platteland en in de kleinere steden.

Zij die met anderen samenwonen besteden meer tijd aan huishoudelijke taken — naast hun werk — dan zij die alleen wonen. Het samenwonen betekent dus geen verlichting. Het betekent vaak dat de betrokkene aan zelfstandigheid inboet, omdat men b.v. een gezamenlijk budget heeft met de andere leden van het huishouden.

Uit het onderzoek komt men tot twee typen van probleemgroepen onder de werkende ongehuwde vrouwen. Het ene type wordt gekarakteriseerd door lage opleiding en een laag netto inkomen en daarmee samenhangend de oudere leeftijd, het ontbreken van vrienden, veel huishoudelijk werk en verzorging van zieke huisgenoten. Het andere type centreert zich rond de ervaren gezondheid en de ervaren zwaarte van het huishoudelijk werk. Deze mensen valt de beroepsarbeid zwaar en zij hebben sterke onlustgevoelens.

ad b) Het ligt in de verwachting dat mensen uit de in de vorige alinea genoemde probleemgroep het arbeidsproces min of meer gedwongen en vroegtijdig zullen verlaten. Uit de onderzoeksresultaten van de **niet-meer-werkende ongehuwde vrouw** wordt deze verwachting bevestigd. Tussen deze groep en de hierboven genoemde probleemgroepen zijn sterke overeenkomsten.

Veel vrouwen van de categorie niet-meer-werkenden zijn boven de 50 jaar en zelfs tussen de 60 en 65 jaar.

$\frac{1}{3}$ van deze vrouwen was afkomstig uit de huishoudelijke beroepen. Er zijn in deze groep meer ongeschoolde arbeidsters en minder employees dan bij de werkende ongehuwde vrouwen. Als reden voor het niet meer werken wordt door 43% van deze groep ziekte of invaliditeit genoemd.

De financiële situatie bij deze groep vrouwen is meestal niet rooskleurig. Behalve de eigen slechte gezondheid en de verzorging van ouderen moet men leven uit een zeer krappe beurs, hetgeen weer allerlei consequenties heeft.

75% heeft minder dan f 600,— per maand (40% bij de werkenden)

44% heeft minder dan f 400,— per maand (22% bij de werkenden)

Ook in deze groep hebben zij met lagere

opleiding de moeilijkste financiële positie.

Veel vrouwen die vóór het 50e jaar met werken zijn opgehouden hebben geen inkomen.

Vrouwen afkomstig uit de huishoudelijke en dienstverlenende beroepen, zij die alleen een lagere opleiding hebben en zij die samenwonen met anderen hebben minder sociale contacten, vrienden en kennissen dan de anderen uit deze groep. Zij gaan ook weinig uit.

64% van deze groep kampt met gezondheidsklachten. Het huishoudelijk werk vindt men zwaar. Er zijn voorts tweemaal zoveel vrouwen die onlustgevoelens hebben in vergelijking met de werkende vrouwen.

ad c) 12% van de onderzoekspopulatie heeft **nooit beroepsmatig gewerkt**.

Men vindt deze vrouwen vaak op het platteland of in de kleinere steden. Zij wonen meestal samen met anderen en hebben vaak alleen een lagere opleiding genoten. Waarschijnlijk hebben deze vrouwen uit traditionele overwegingen (meisjes trouwen toch) nooit een baan gezocht of een opleiding gevolgd.

De financiële situatie is voor deze groep nog slechter dan voor de voorgaande. 40% heeft geen eigen inkomen (ook geen A.B.W.) en is totaal afhankelijk van anderen, met wie zij samenwonen. Zij nemen in ruil voor het levensonderhoud vaak een deel van het huishoudelijk werk op zich. 90% van de nooit gewerkt hebbende vrouwen heeft een netto inkomen van minder dan f 400,— per maand.

De sociale isolatie van deze groep is nog groter dan die van de beide voorgaande.

50% van deze vrouwen heeft gezondheidsklachten.

Uit bovenstaande resultaten, die slechts een summier weergave vormen van het in het rapport beschrevene, blijkt dat de oudere ongehuwde vrouw toch wel erg in de kou blijft staan. Met name voor hen die ouder zijn en qua opleiding en qua gezondheid 'zijn achtergebleven' zijn de problemen toch wel bijzonder zwaar. Hebben instellingen voor maatschappelijke dienstverlening hierin een taak, en zo ja welke? Het is een vraag waar ook Humanitas misschien wel een antwoord op zou moeten en kunnen vinden. Vanuit de gezamenlijke gezinsverzorging gaan wij ons in ieder geval beraden op wat wij kunnen doen voor de bewuste 12,4% 'die geheel van hulp verstoken is in geval van ziekte'.

J. S. Frijda

*) Uitgegeven bij de Staatsdrukkerij als kamerstuk zitting 1970-1971 - 11074.

In de uitgavenreeks 'Wegwijzers door de wetenschap', uitgegeven door W. Gaade (Den Haag) is verschenen 'Sociologie' van Imogeen Seger. De titel van het boek is het enige waar wij wat kritisch over willen zijn, want die noodt niet tot kopen. Het is een boek over de sociologie, dus wat dat betreft dekt de vlag de lading wel, maar de presentatie van de inhoud is zo buitengewoon goed, dat het gewoon jammer is dat dit niet in de titel tot uiting komt.

Bij een beoordeling van een boek gaat de recensent uit van de kompositie, de samenstelling van het boek en als het boek geïllustreerd is dan staat er meestal een zinnetje bij, zo in de trant van: 'het boek is verlucht met pen-tekeningen van Terpen Tijn'. In 'Sociologie' staan ook allerlei tekeningetjes, foto's, cartoons e.d., maar zij vormen zo'n goed geheel met de tekst, dat ze wezenlijk tot de tekst behoren. Daarbij komt nog dat allerlei moeilijke sociologische theorieën, ideologieën met min of meer actuele voorbeelden zijn toegevoegd zodat je kan zeggen dat de tekst zichzelf illustreert.

Het is dan ook bijna niet mogelijk om inhoud enerzijds en presentatie van de inhoud anderzijds apart te bespreken.

Het is een boek over sociologie als wetenschap. Van waaruit is die wetenschap ontstaan? Vanuit welke wetenschappen is de sociologie beïnvloed? Welke mensen hebben er een rol in gespeeld? Wat is het doel van de sociologie. De antwoorden staan er allemaal in.

Wat zegt de sociologie over de betrekkingen tussen de mensen onderling? Als ik mijn petje afneem als ik iemand tegenkom, dan ligt daar een heleboel achter. Ik heb met die mijnheer die ik groet een betrekking en die wordt weer beïnvloed door allerlei ideeën die 'men' heeft, die er in een samenleving gelden, over wat je moet doen en moet laten om die betrekking in stand te houden. Sociologen hebben alle mogelijke verklaringen voor dit soort gebeurtenissen, en noemen het geheel daarvan de sociologische theorie. Erg moeilijk, maar de schrijfster slaagt er weer in dit klaar aan de lezer over te brengen.

We zijn al aardig op weg een beknopte weergave van de inhoud te geven en dat

ligt niet in de bedoeling. Als laatste willen we over de inhoud zeggen dat alle gebieden van de sociologie aan de orde komen.

De inhoud is bepaald wel wetenschappelijk te noemen en wat dat betreft wijkt het boek niet af van andere gelijksoortige boeken over de vak-socioloog. Neem alle moeilijke en minder moeilijke stukken. Theorie en filosofie zijn zo helder geschreven en met zoveel goede voorbeelden dat er hier gesproken kan worden van een democratisering van de wetenschap. Zo brengt ze ter verduidelijking van Marx economische en sociologische theorie het voorbeeld van diskriminatie van gekleurde volkeren en groepen. Ze geeft daarmee trouwens ook een Marxistische verklaring voor dat verschijnsel. De armoede op de wereld komt ook op diverse plaatsen in het boek naar voren. Bij de rol die de traditie speelt in welke samenleving dan ook staat een fraai plaatje van in uniformen uitgedoste jongetjes. Dat zijn bruidsjonkers bij een huwelijk.

Het onderschrift luidt: 'De kinderen uit de 'betere' kringen moeten vroeg het belang van traditie leren...'. Zo'n foto met zo'n onderschrift is een boek op zichzelf. De schrijfster heeft ook veel gebruik gemaakt van schematische voorstellingen die vaak zo grappig zijn dat ze eerder cartoons genoemd kunnen worden.

Eerder in deze recensie is gezegd dat dit boek bijdraagt tot de democratisering van de wetenschap. Dat juichen wij toe. De kloof tussen wetenschapsmensen en leken is bijzonder groot geworden. Die wetenschappers zijn opgeleid op kosten van iedereen. Ze mogen dan ook geen geheimen hebben en niet nodeloos ingewikkeld doen. Dit boek licht een klein stukje van die wetenschappelijk ingewikkelde sluier op. Het boek verdient dan ook een ruime verspreiding. Je kan dit boek aanschaffen als je geïnteresseerd bent in sociologie, maar ook als je wat wilt schroeven aan je algemene ontwikkeling, of als je wat feiten en achtergronden wilt weten over problemen die zich in het samenleven tussen groepen van mensen voordoen. Het is een boek voor vaders en moeders van kinderen die vragen stellen, het is een boek voor sociologen, het is een studenten aan sociale akademies. Het is boek voor maatschappelijk werkers, voor

een boek voor bestuurde en voor bestuurder. Het zou een boek moeten zijn voor iedereen. Jammer dat de prijs zo ondemokratisch is (f 35,—).

Kwik over drugs

'Kwik probeert door een aangepast aanbod van informatie en meningen actuele onderwerpen gemakkelijker in groepsverband bespreekbaar te maken. Daarvoor worden ook verschillende mogelijkheden gegeven'.

Toegespitst op dit speciale nummer van Kwik over Drugs luidt die doelstelling. 'Belangrijker dan het al of niet geoorloofd of gevaarlijk zijn van het middel (= drugs, v.D.) lijkt ons de mens te zijn. En die mens moet in een normale, open sfeer benaderd kunnen worden met eerlijke voorlichting over (de gevaren van de) drugs en met verantwoorde en doeltreffende medische en sociale begeleiding'. Dit is een standpuntbepaling die prettig aandoet en de lezer nieuwsgierig maakt naar de rest van de inhoud. Die is zonder meer redelijk tot goed te noemen.

Begonnen wordt informatie te geven over drugs. Vervolgens werden mogelijkheden genoemd hoe van het 'drugprobleem' een gespreksthema gemaakt kan worden. Een literatuurlijstje, adressen waar nog meer gegevens over drugs te vinden zijn, een lijstje van eventueel uit te nodigen sprekers moeten hierbij hulp geven. De rest van dit Kwik-nummer wordt voornamelijk gevuld door citaten uit kranten, (opinie)-weekbladen, jeugdtijdschriften etc. Kortom het is een nuttige publikatie voor degenen die zich een mening wil vormen over drugs. Kwik is een uitgave van het Landelijk Centrum voor Gereformeerd Jeugdwerk, afdeling werkmateriaal, Maliestraat 1-A, Utrecht. Het kost f 2,50. Girorekening 475060. Het betreffende nummer is van de 4e jaargang nr. 2.

Waarom moet Humanitas zo nodig aan samenleving doen

In velerlei vormen is deze vraag gesteld, op bijeenkomsten van afdelingen en gewesten, die medewerkers van het Centraal Bureau waaronder ondergetekende in de laatste maanden hebben bijgewoond. Ja waarom eigenlijk?

Het is heel eenvoudig om in zo'n geval naar de op het Congres in 1969 aangenomen resolutie te wijzen, waarin staat: dat het tot de taak en doelstelling van Humanitas behoort een bijdrage te leveren aan de samenlevingsopbouw. Maar wie neemt er nu genoegen met zo'n antwoord?

Laten we de zaak eens proberen langs een andere kant te benaderen door enkele tegenvragen te stellen b.v. deze: Waarom moet een voetbalvereniging zich zo nodig met voetballen bezighouden? Waarom moet een club van postzegelverzamelaars zich zo nodig met postzegels verzamelen bezighouden?

De antwoorden op deze vragen liggen voor de hand: omdat een voetbalvereniging nu eenmaal is opgericht om te gaan voetballen en een postzegelverzamelaarsclub om het verzamelen van postzegels te bevorderen. Klaar als een klontje nietwaar?

En waar is Humanitas dan voor opgericht?

Om aan samenlevingsopbouw te gaan doen?

De vraag lijkt makkelijk te beantwoorden namelijk in deze zin: Neen, Humanitas is opgericht om maatschappelijk werk in de ruimste zin te behartigen.

Maar is dat wel het hele antwoord of hebben we nog een verderreikend doel? Ik meen van wel. Dat verderreikende, dat wezenlijke doel van de vereniging is: dat wij willen meehelpen, dat aan zoveel mogelijk mensen de mogelijkheid wordt geboden zich in relatie tot hun medemensen zo volledig mogelijk te kunnen ontplooiën.

Wij willen met ons werk ertoe bijdragen, dat een ieder zich als volwaardig deelnemer aan het maatschappelijk leven kan ontwikkelen en ontplooiën. Dat is het doel.

Maatschappelijk werk en samenlevingsopbouw zijn middelen om dit doel te bereiken.

We moeten ons dan ook niet afvragen 'moet Humanitas zo nodig aan samenlevingsopbouw doen?'

We moeten ons afvragen: willen we nog steeds een beweging zijn die zijn

oorspronkelijke doelstelling wil verwezenlijken?

Zo ja, dan dienen wij van alle geeignende middelen gebruik te maken die tot dit doel leiden.

Eén van die middelen is de samenlevingsopbouw, één van die middelen is het maatschappelijk werk. Maar er zijn nog tientallen andere middelen die tot dat doel kunnen leiden en die zich niet laten etiketteren als maatschappelijk werk en ook niet als samenlevingsopbouw.

Als we meewerken aan goede huisvestingsmogelijkheden voor bejaarden is dat maatschappelijk werk? Is dat samenlevingsopbouw?

Weet ik veel! Wat ik weet is dat een goede en aan de behoeften en wensen van de bejaarden aangepaste huisvestingsvorm bijdraagt tot de volwaardigheid van de bejaarde als lid van onze samenleving. En daar gaat het om!

Als we ons interesseren voor een actie ter bestrijding van de woningnood en deze daadwerkelijk ondersteunen is dat samenlevingsopbouw? Nogmaals: weet ik veel!

Er zullen ongetwijfeld mensen zijn die met het boekje 'Wat een goede opbouwerker weten moet' kunnen aantonen dat dit geen samenlevingsopbouw is. Ze zullen wel gelijk hebben, maar wat is dat voor een gelijk?

Als we zeker weten, dat de woningnood volksvijand no. 1 is en dat de sociale ellende die er uit voortspuit net zo hoog is als de huizen die niet in voldoende aantal beschikbaar zijn, mogen we dan alsjeblieft een poging wagen er iets aan te doen?

Neen, nog anders gesteld: zijn we dan niet verplicht krachtens onze doelstelling er wat aan te doen? Ik meen van wel! Willen onze leden dat wel?

Ja neem me niet kwalijk, maar als ze dat niet willen waarom zijn ze dan lid geworden van een vereniging, die in haar statuten onder andere heeft staan:

'dat het werk behoort te worden gedragen door een in gemeenschapszin wortelend besef van verantwoordelijkheid zowel voor het lot van de naaste als voor het welzijn van de samenleving.

En ook dat in de praktijk van het maatschappelijk werk (en ik zeg erbij alle andere activiteiten die we onder-

nemen) een overwegende plaats behoort te worden toegekend aan het aankweken van verantwoordelijkheidsbesef, niet alleen met betrekking tot de eigen levensvervulling maar ook ten opzichte van de groepen waarvan de mens deel uitmaakt.'

Goed het klinkt allemaal wat gezwollen, maar het is niettemin duidelijk.

Wie lid wordt van Humanitas weet waar hij of zij aan toe is.

Men treedt toe tot een vereniging van mensen, die vinden, dat er ter bevordering van het welzijn in en aan onze samenleving nog wel wat gebeuren moet.

En wie wordt er lid van een voetbalvereniging als hij niets voor voetballen voelt? En wie wordt lid van een postzegelclub als hij...

Nu is het volstrekt duidelijk, dat niet alle 35.000 leden lid zijn geworden om nu eens zeer persoonlijk de handen uit de mouwen te steken.

Dat hoeft ook niet, je kunt tenslotte niet alles, maar dat er voldoende mensen in de vereniging zijn die dat wel willen staat vast. Dat is in het verleden gebleken en dat blijkt ook nu nog steeds.

Trouwens er zijn heel wat verschillende manieren waarop je de handen uit de mouwen kunt steken.

Maar moet Humanitas nu werkelijk zo nodig?

Dat lijkt dezelfde vraag die hiervoor al aan de orde kwam. Maar er is een verschil. Degenen, die de vraag in deze vorm stellen bedoelen te zeggen: 'Er zijn toch andere organisaties, die dit ook al doen, waarom moeten wij dan ook zo nodig?' Je kunt op deze vraag heel simpel antwoorden, wat zou dat, dat ook anderen zich met maatschappelijke activiteiten bezighouden? Beter een teveel dan een te weinig!

Dat antwoord zal velen niet bevredigen, ook het antwoord dat er ook meer dan één voetbalclub is en er bij mijn weten, ook meerdere verenigingen tot het bevorderen van het verzamelen van postzegels zijn, zal er wel niet ingaan als Gods woord in een ouderling. Maar misschien is het volgende wel aanvaardbaar:

Ik vind dat Humanitas niet zo maar een vereniging is, Humanitas vertegenwoordigt voor mij een mentaliteit en

De verbouwing gaat door tijdens de verkoop

(het hoge woord moet er maar uit) een stukje levensovertuiging. Voor velen is dit laatste wellicht aanleiding om meewarig met het hoofd te schudden. Want levensovertuiging is iets, dat niet zo hoog genoteerd staat op de beurs der menselijke overwegingen. Vandaar dat ik maar heel voorzichtig gezegd heb een 'stukje'. Ik wil n.l. niemand aan het schrikken maken.

Waar berust dat 'stukje levensovertuiging' dan op? Laat ik het proberen te formuleren op mijn manier:

Ten eerste op de gedachte, dat wij als mensen een taak hebben ten opzichte van onze medemensen.

Ten tweede op de overtuiging dat door individuele en gezamenlijke inspanning iets tot stand gebracht kan worden, waardoor onze samenleving een beetje beter wordt dan zij voordien was.

Ten derde op de overweging, dat er niet zoiets bestaat als een eeuwige en onveranderlijke waarheid, doch dat wij al zoekend en tastend en herhaaldelijk ons kop stotend die waarheid moeten trachten te ontdekken, met onze eigen menselijke vermogens. Dit stukje levensovertuiging draagt naar mijn mening het werk van Humanitas.

Nu kan men natuurlijk zeggen, dat is toch vanzelfsprekend. Daarop is het antwoord neen, dat is niet zo vanzelfsprekend. Dagelijks gebeuren er dingen die aantonen dat deze zgn. vanzelfsprekendheid niet bestaat. Daarom ook moet Humanitas actief zijn in de samenleving, omdat het wellicht over vele zaken iets heel anders zal zeggen dan vele anderen. Wij hebben iets dat de moeite waard is en onze mening mag naast vele andere meningen, die ook de moeite waard zijn, niet ontbreken. Moet Humanitas aan de samenlevingsopbouw bijdragen? Mijn antwoord luidt: JA.

T. VAN GROOTHEEST

Een ieder die betrokken is bij de maatschappelijke dienstverlening, op welk niveau dan ook, wordt geconfronteerd met de vraagstukken die samenhangen met schaalvergroting. In toenemende mate treden instellingen met elkaar in overleg om tot een of andere vorm van samenwerking te geraken of tot fusie over te gaan. Vanaf het moment dat het zelfstandig functioneren van een instelling in discussie komt, ontstaan er onzekerheden t.a.v. de situatie waarin men uiteindelijk zal komen te verkeren. Deze onzekerheden roepen spanningen op. In de praktijk is reeds gebleken dat die spanningen slachtoffers maken. Dit bij-verschijnsel van het lopende veranderingsproces is een ernstige zaak, die meer aandacht verdient dan er tot nu toe aan geschonken werd.

Wat is de aanleiding voor de fusie?

De aanleidingen kunnen het gevolg zijn van de volgende invloeden:

- a. externe invloeden:
 - overheids-beleid (subsidievoorwaarden e.d.)
 - professionalisering
 - maatschappelijke veranderingen in het werkgebied van de instelling (urbanisatie, ruilverkaveling, industrialisatie, saneringsprojecten e.d.)
 - verrassingen (bijv. het beschikbaar komen van een gebouw)
- b. interne invloeden:
 - bestuurlijke moeilijkheden (gebrek aan belangstellenden voor bestuursfuncties)
 - exploitatie-moeilijkheden (door groei van de werkzaamheden waardoor de financiële consequenties voor het 'achterland' te groot worden).

Over het algemeen kan worden gesteld dat de twee voornaamste aanleidingen in de praktijk blijken te zijn:

- het overheidsbeleid
 - de professionalisering van het beroeps maatschappelijk werk
- Bij het 'achterland' en de besturen kan hierdoor een gevoel ontstaan van gemanipuleerd te worden. Ook kunnen deze twee groepen zich aangetast voelen in hun eigenheid. Dit komt dan tot uiting in de vrees dat een fusie noodzakelijkerwijs een verlies aan 'eigen identiteit' moet betekenen. Bij de beroepskrachten leeft deze vrees over het algemeen veel minder sterk en oriënteert men zich meer op de vergroting van de hulpverleningsmogelijkheden. Het bestuur kan van dezelfde mening zijn als het achterland, doch geconfronteerd worden met de eisen van de overheid en van de beroepskrachten.

Waarom wordt gefuseerd?

Het gaat hier om de motieven waarop de — met elkaar onderhandelende — instellingen besloten tot een fusie te

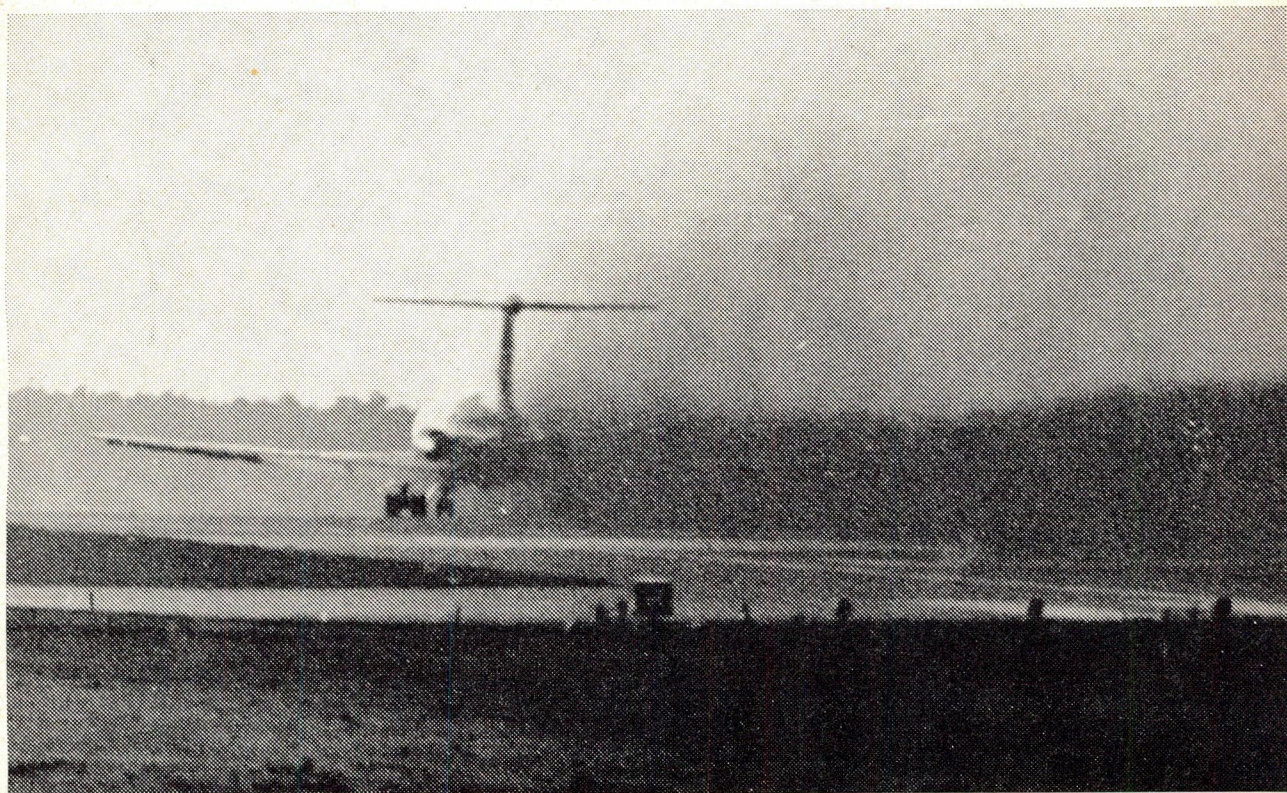
komen. Deze kunnen bijv. zijn:

- we hebben geen keuze;
- er is geen lol meer aan;
- we voelen er niets voor, maar afzijdig blijven staat zo gek;
- we voelen er niets voor, maar als we er niet bij zijn draaien ze ons een loer;
- we voelen er niets voor en door erbij te zijn kunnen we de zaak misschien laten mislukken;
- we voelen er wel voor, maar dan moeten we ook de grootste invloed zien te krijgen;
- we voelen er voor, omdat we van een dure liefhebberij af willen;
- we voelen er voor omdat onze beroepskrachten dan een betere rechtspositie krijgen;
- we voelen er voor omdat 'onze' cliënten dan kunnen mee-profileren van een betere hulpverlening;
- we zetten ons in omdat de nieuw te formeren instelling betere mogelijkheden zal bieden voor de totale gemeenschap.

Welke instanties (en daarmee welke personen) zijn bij de fusie betrokken?

De betrokken instanties zijn in te delen in de volgende niveau's:

1. het niveau waarvan de instelling in het bestaan afhankelijk is, d.w.z. de 'achterlanden' en de overheden;
2. het sturend niveau, dat doorgaans gevormd wordt door bestuursleden die door de achterlanden als hun vertegenwoordigers zijn aangewezen;
3. het leiding-gevend niveau, dat niet altijd duidelijk in één persoon of functie herkenbaar is, maar wel altijd aanwezig is;
4. het uitvoerend niveau, gevormd door één of meer geschoolde beroepskrachten met een specifieke deskundigheid;
5. het assiterend niveau, dat de werkzaamheden van de beroepskrachten mogelijk maakt (administrateur, telefoniste, typiste, koffie-juffrouw, werkster);

Onze tijd

Op de t.v.
schokte Rudy Schokker
ons wakker.

Het lawaai steeg hem
naar de keel terwijl
de Boeing zich verhief.

De oplossing voor hem
was dicht bij het lawaai
gaan leven.

Velen stonken er in
De vraag „Stinken wij er in?”
is gebleven.

6. het niveau van de consument, dat naast de hulp-vragenden ook de verwijzers omvat.

Wat zijn de konsekventies voor alle betrokkenen?

Hierbij worden alleen spanning-gevende konsekventies genoemd, gerangschikt naar de onderscheiden niveau's.

De achterlanden

Zullen worden geconfronteerd met het verlies van de 'eigen' instelling; de hulpverlening van 'eigen' stijl; de diensten van de 'eigen' beroepskracht; een stuk invloed op de hulpverlening. Er kan onzekerheid bestaan omtrent de financiële konsekventies die de deelname in de fusie voor de vertegenwoordigende instanties kan hebben.

De besturen

Het verlies (van een deel) van de eigen taak.

De bestuursleden

De grotere verantwoordelijkheid t.o.v. een omvangrijker uitvoerend apparaat; het verlies van invloed door het groter worden van de bestuursgroep; het verlies van een, door het achterland erkende, functie of het overgaan naar een andere (minder gewaardeerde) functie; verder allerlei verborgen oorzaken, zoals vrees voor statusverlies, teleurstelling bij niet benoemd worden in het nieuwe bestuur, vooroordelen m.b.t. andere bevolkingsgroepen, etc.

Leiding-gevende krachten

Vooraf wanneer meerdere van de fuserende instellingen over krachten van gelijk niveau beschikken, zal het van de te verwachten omvang van de nieuwe instelling afhangen of er een toekomstige positie zal zijn. Dan is nog de vraag hoe die positie zal worden. Wat betreft primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden zal men niet al te zeer in spanning gaan verkeren, omdat deze in grote lijnen door de overheid geregeld zijn.

Er zijn echter bepaalde verworvenheden, zoals de plaats welke men inneemt bij het bestuur. Zal het nieuwe bestuur evenveel waarde hechten aan het oordeel van de leiding-gevende kracht als dit het geval was met het oude bestuur? etc.

Productie tijdens het fusie-proces.

Vooraf de beroepskracht op de tussenpositie (praktijkleider e.d.) komt in een spanningsveld dat zich zal concretiseren in de volgende factoren:

- de man in de tussenpositie zal zich aan verschillende groepen en normen moeten oriënteren, zoals aan zijn collega(beroeps)groep, bestuur, directie, de cliënt, de organisatiestructuur etc., wat een groot appél doet op de loyaliteit van deze man;
- het werk met de cliënten moet door kunnen gaan (de productie). Het is de verantwoordelijkheid van deze man in de tussenpositie, dit mogelijk te maken.

Allerlei emotionele factoren spelen t.a.v. bovengenoemde factoren een rol. Het spanningsveld, waarin de leiding-gevende collega in de huidige staf-lijn organisatie toch reeds verkeert, wordt in een fusiesituatie versterkt door de onzekerheden, inherent aan een fusie en daarenboven nog eens extra vergroot als de eis tot inspraak en een meer democratische samenwerkingsstructuur tijdens het fusieproces gesteld gaat worden door de uitvoerende professionele werkers.

De uitvoerende werkers verwachten van hun 'leider' zekerheid ten aanzien van de nieuwe situatie na de fusie en dat hij zal zorgen dat hun wensen dienaangaande vervuld zullen worden, terwijl de leider zelf hierover in even grote onzekerheid verkeert en vaak geen stem heeft in de belangrijkste beslissingen. Het inwerken in de nieuwe problematiek die het fuseren oproept, kost tijd. Belangrijke beslissingen moeten echter vaak snel genomen worden (bijv. in verband met aanvragen van subsidie), en het gewone dagelijkse werk met de cliënten moet doorgaan. De tijdnood waarin men kan geraken maakt het moeilijk zich als seniorcollega goed in te werken in de problematiek van de nieuwe situatie.

Tenslotte zijn er in het leiding-gevend niveau nog spanningen te verwachten op grond van een remming van de dagelijkse gang van zaken tengevolge van het noodzakelijke werken met tijdelijke maatregelen en oplossingen omdat het overleg nog niet ver genoeg gevorderd

is om een definitieve maatregel te kunnen nemen.

De tijdelijkheid van vele zaken zal, naarmate het overleg verder gaat, toenemen en eerst in de laatste fase zullen definitieve regelingen en besluiten mogelijk worden.

Deze 'technische' onzekerheden zullen hun weerslag hebben op het gehele uitvoerende apparaat.

Het assisterend niveau

Het is onontkoombaar dat de uitbreiding van het apparaat ten gevolge van fusie, gepaard gaat met een bureaucratisering. Dit betekent dat ook de onderlinge verhoudingen geformaliseerd worden en de afstand tussen de assisterende krachten en de beroepskrachten wordt vergroot.

Op dit niveau is de onzekerheid over de toekomstige posities het grootst. Hebben de beroepskrachten meestal wel collegiaal contact met werkers van andere instellingen, bij de hulpkrachten zal dit veel minder het geval zijn. Men weet niet wie men als collega zal moeten begroeten, laat staan dat men iets weet van de specifieke waardigheden etc.

Vooraf bij oudere krachten zal de vraag of er in de nieuwe instelling nog wel een plaats voor hem of haar zal zijn spanningen oproepen.

De maatschappelijk werk(st)ers

Op deze positie komen de spanningen het duidelijkst tot uiting, daar van vele spanningsbronnen sprake kan zijn en deze verschillende rollen van de werker raken.

a. de werknemersrol

Fusie-besprekingen raken direct aan de bestaanszekerheid van de beroepskracht. Op het vlak van organisatie heeft men over het algemeen weinig scholing gehad, waardoor men de problematiek van de fusie niet kan overzien. Dit heeft tot gevolg dat men de onzekerheden inherent aan het fusie-proces in sterkere mate als bedreigend ervaart.

Een belangrijk, maar moeilijk grijpbaar punt is dat van de verwachting die men heeft omtrent de arbeidsvreugde die de nieuwe situatie zal gaan geven. Ook ontstaat er onzekerheid over de relatie tot het nieuwe bestuur. Hierbij spelen factoren als het aantal

dienstjaren van de maatschappelijk werk(st)er bij de oude instelling en de frekwentie van bestuurswisselingen in die periode. Te verwachten is, dat het contact met het bestuur zal overgaan op de leiding-gevende kracht. Op eenmansposten zal men een grote mate van zelfstandigheid hebben gehad, welke men dreigt te verliezen.

b. de deskundige-rol

Naarmate men langer in het beroep werkzaam is en een éénmanspost heeft bezet, zal de gedachte aan het werken in een instelling met meerdere collega's bedreigender kunnen worden. Men zal zich gaan afvragen in hoeverre men met de jongere collega's zal kunnen meekomen. Dit geeft grote onzekerheid die in meerdere gevallen overgecompenseerd blijkt te worden. Hierbij komt dat men steeds zelfstandig beroeps-beslissingen heeft genomen. Het verschijnen van een leiding-gevende kracht kan worden beleefd als het verlies van (een stuk) zelfstandigheid en daarmee als het uitgereikt krijgen van een brevet voor onvermogen. Angst voor ontmaskering. Iedere maatschappelijk werker heeft in zijn praktijk verknoede zaken, waarmee hij liever niet geconfronteerd wordt, zeker niet tegenover collega's. Inbreng van de administratie, her-indeling van het werkgebied e.d., kunnen deze zaken aan het licht brengen.

c. als hulpverlener

Men heeft altijd een bepaald werkkerrein gehad, waarbinnen ook collega's van andere instellingen werkzaam waren. Wordt er nu gesproken over het verdelen van het werkgebied in kleinere rayons, dan komen er (vaak irreële) bezwaren, zoals: 'dat geval is niet overdraagbaar, daar heb ik al jaren contact mee'. Zoals in de riddertijd, wordt verlies aan territorium ervaren als verlies van bezit en/of statusverlies. In de nieuwe instelling valt een stuk funktionalisering te verwachten, waar door bepaalde taken zullen worden afgestoten. Is men op de éénmanspost verantwoordelijk voor alle werkzaamheden, in de nieuwe instelling zal een deel van de administratie naar een daarvoor aangestelde kracht gaan. Het is voorgekomen dat in een samen-

werkingsproject één maatschappelijk werkerster weigerde haar dossiers aan de administratrice en de collega's af te geven. Zelfs wilde zij zich niet aansluiten bij de gemeenschappelijke vorm van dossier-vorming en namen van cliënten in het centrale kaartsysteem te vermelden. Zij beriep zich hierbij op haar beroeps-geheim! Ook externe taken zullen worden afgestoten. Bijv. de maatschappelijk werkerster die in haar functie tevens leidster is van de bejaardensociëteit en een kerkelijke gesprekskring voor a.s. echtparen, zal aan een uitzuivering van haar functie moeten geloven.

d. collega-rol

Door de fusie worden maatschappelijk werk(st)ers van verschillende instellingen bij elkaar geplaatst. Dit betekent dat, bij de aanstelling, niet kan worden geselecteerd tegen de achtergrond van een bestaand team. Of het groepje werkers bij elkaar past is een vraag, van de beantwoording waarvan tevens afhangt of men ooit tot een 'team' zal groeien. Over het algemeen zullen maatschappelijk werk(st)ers, die eens voor een eenmanspost hebben gekozen, min of meer individualistisch ingesteld zijn. Het groeien naar een team wordt dan een geforceerde zaak met een zéér grote kans op slachtoffers.

e. als 'object' in het fusie-proces

Gezien de voorgaande beschouwingen, kan worden gesteld dat zéér vele onzekerheden inherent zijn aan het fusie-proces. Wanneer onzekerheden langere tijd blijven bestaan, loopt de spanning op en bij het ontbreken van voldoende informatie uit de andere niveau's, gaat de funktionaris zich als object behandeld voelen. Dit doet zijn betrokkenheid op het proces afnemen en wekt tegenkrachten op. Deze kunnen de vorm krijgen van tegenwerking of democratiseringseisen oproepen (zo die er nog niet waren). Wordt het belang van de factoren tijd en communicatie niet tijdig onderkend, dan ontstaat de vicieuze cirkel van: hindernissen - vertraging - oplopende spanning - nieuwe hindernissen - vertraging - etc. Dit kan er toe leiden, dat het fusieproces op een dood spoor terecht komt.

J. MULDER

Gebruik van drugs uit strafwet halen

- Het gebruik van cannabisprodukten (marihuana en hasjies) moet niet langer strafbaar worden gesteld.
- Verhandeling en produktie van cannabisprodukten moeten van misdrijf tot overtreding worden gemaakt.
- Gebruik van andere drugs dan cannabis moet eveneens van misdrijf tot overtreding worden gemaakt.
- Op den duur moet alle druggebruik straffeloos worden.
- Op den duur moet de verhandeling en produktie van cannabisprodukten buiten de strafwet worden gebracht.

Dat zijn voor op korte en op langere termijn de voornaamste voorstellen uit een discussienota 'Ruimte in het drug-beleid', opgesteld door een werkgroep van het Algemeen Centraal Bureau voor de Geestelijke Volksgezondheid. De werkgroep beoogt met haar voorstellen het drugbeleid in Nederland te verbeteren op het punt waar tot nu toe naar haar mening de grootste schade is aangericht: in de strafrechtelijke aanpak. Het drugbeleid, zo zegt de nota, is te zeer gekenmerkt geweest door de belangrijke rol die aan het strafrechtelijke systeem is toebedacht. Dit beleid brengt ernstige gevaren met zich. Doordat het zelfs de gebruiker van verhoudingsgewijze onschuldige drugs tot 'kriminelen' bestempelt en aan opsporing en vervolging blootstelt, bevordert het dat zij zich isoleren van de rest van de maatschappij. Dit leidt tot verharding en eskalatie in het gebruik en bemoeilijkt de hulpverlening van probleemgebruikers. Bovendien kan een gevolg van het huidige strafrechtelijke beleid zijn dat de handel in gevaarlijke middelen toeneemt. Immers: de minst gevaarlijke middelen als hasjies en marihuana worden het meest gebruikt en zijn mede daarom het gemakkelijkst op te sporen. Door intensievere opsporing kunnen deze middelen uit de markt worden gedrukt. Zwaardere middelen kunnen de leemte dan gaan vullen.

Wooncentrum voor ouderen I

In het welzijnsbeleid voor ouderen neemt de huisvesting een zeer belangrijke plaats in. Deze gemeenplaats gaat wellicht weer aanspreken, wanneer men bedenkt dat de plaats die iemand in de samenleving inneemt of toebedeeld krijgt meestal vrij goed af te lezen valt uit de wijze waarop hij gehuisvest is.

Iedereen is er zo langzamerhand wel van overtuigd dat we tot nu toe niet erg creatief geweest zijn op het terrein van de huisvesting voor ouderen. De kunstmatige tegenstelling tussen open bejaardenwerk (de dienstverlening aan zelfstandig wonende ouderen) en intramuraal bejaardenwerk (de volledige verzorging van bejaarden die hiertoe bijeengebracht worden in tehuizen) is hier mede debet aan.

Daarom verdient een vrij nieuwe vorm van huisvesting voor ouderen, de zogenaamde serviceflat, bijzondere aandacht. De Humanistische Stichting voor Huisvesting van Bejaarden (HSHB) heeft op dit terrein ambitieuze plannen. De bedoeling van dit artikel gaat niet verder dan een beschrijving te geven van deze plannen. We blijven daarmee aan de oppervlakte; want de vernieuwende betekenis van deze woonvorm is, dat het de tegenstelling tussen open en intramuraal bejaardenwerk teniet doet. De voorwaarden, vormen en consequenties van de samenwerking met betrekking tot de serviceflat zullen we in een tweede artikel uitvoerig aan de orde stellen.

Wat is een serviceflat?

De serviceflat behoort tot die groep van woonvormen waarbij de bejaarden, gehuisvest in zelfstandige woningen, gebruik kunnen maken van een aantal gemeenschappelijke ruimten en daaraan verbonden centrale voorzieningen, maar overigens terug moeten vallen op het dienstenpakket van het open bejaardenwerk.

Ook de moderne bejaardenhof zoals beschreven door de heer C. M. Verhagen in 'Op leeftijd' van oktober 1971 behoort waarschijnlijk tot deze groep.

Eveneens het allereerste bejaarden-huisvestingsproject van Humanitas, gerealiseerd in 1954 te Hengelo! Het eigene van de serviceflat binnen deze groep is dat de bejaardenwoningen in een woongebouw bijeengebracht zijn. Omdat er voor die groep van woonvormen nog geen verzamelterm bestaat en het serviceflatgebouw de meest voorkomende variant is, gebruiken we het woord serviceflat als aanduiding van de hele groep.

Uit de bovengegeven omschrijving blijkt, dat de serviceflat beschouwd moet worden als een tussenvorm tussen de zelfstandige bejaardenwoning en het verzorgingstehuis. De omvang van de aan deze woonvorm gekoppelde dienstverlening loopt in de praktijk sterk uiteen. In elk geval mag men niet meer van een serviceflat spreken: 1. als er geen gemeenschappelijke ruimten aanwezig zijn, 2. als de centrale voorzieningen zo uitgebreid zijn, dat de bewoners geen beroep meer hoeven te doen op de diensten van het open bejaardenwerk. In het eerste geval heeft men een complex bejaardenwoningen, in het laatste geval een verzorgingstehuis. Ook een complex bejaardenwoningen

met zogenaamd 'ingebouwd' (dat wil zeggen bij het complex behorend) dienstencentrum voor bejaarden is geen serviceflatgebouw de activiteiten van woningen voor alle service op het ingebouwd dienstencentrum en dus op het open bejaardenwerk terugvallen. Van de andere kant is het wél mogelijk, in de gemeenschappelijke ruimten van een serviceflatgebouw de activiteiten van een dienstencentrum te laten plaatsvinden: ook al heeft men zo het open bejaardenwerk in huis gehaald, het blijft minstens bestuurlijk en financieel onderscheiden van het serviceflatgebouw.

Haarkloverij? Woordenspel? Absoluut niet. In het welzijnsbeleid voor ouderen kan het instituut serviceflat een belangrijke rol gaan spelen als een zeer concreet ontmoetingspunt en samenwerkingsverband tussen het intramurale en open bejaardenwerk. Maar dan moet het begrip serviceflat als een overgangsvorm tussen bejaardenwoning en verzorgingstehuis zuiver gehouden worden. De initiatiefnemers en bestuurders van serviceflatgebouwen zullen de neiging moeten onderdrukken, om alles in eigen hand te houden en bijgevolg het servicepakket zo breed te maken dat het open bejaardenwerk feitelijk buiten blijft. De instanties van het open bejaardenwerk moeten ervan uitgaan, dat de bewoners van serviceflats evenveel recht hebben op hun diensten als andere bejaarden. De overheid zal de bestaande subsidieregelingen moeten aanpassen aan deze ontwikkeling; principiële bezwaren zijn er ongetwijfeld niet, want het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk betoogt reeds jaren, dat het

onderscheid open en intramuraal bejaardenwerk onjuist is.

Wooncentrum voor ouderen

Uit wat verderop onder het hoofdje 'De service' beschreven staat blijkt dat de HSHB zo strikt mogelijk wil vasthouden aan de boven gegeven omschrijving van de serviceflat. Om misverstanden te voorkomen lijkt het gewenst, voor dit type serviceflat een eigen naam te zoeken. In het woord serviceflat ligt de nadruk zozeer op de service, dat het onderscheid met het verzorgingstehuis sommigen ontgaat. Bovendien bieden de eerst gerealiseerde serviceflats (in de ongesubsidieerde sector) soms zoveel service, dat het onderscheid inderdaad gaat vervagen. Daarom introduceren wij bij deze voor de serviceflats zoals de HSHB deze gaat realiseren de naam **Wooncentrum voor ouderen**. De nadruk ligt hier op het **zelfstandig wónen**. Dat de service slechts vaag wordt aangeduid met het woord centrum, nemen we voor lief. Een woordcombinatie als 'woon- en servicecentrum voor ouderen' zou dit bezwaar onderwerpen, maar het is waarschijnlijk teveel van het goede en roept misschien toch nog overtrokken verwachtingen met betrekking tot de geboden service op. Overigens zijn suggesties welkom.

De HSHB en de serviceflat

Tot voor kort lag de serviceflat buiten het gezichtsveld van de tehuizenorganisaties. Serviceflats werden eigenlijk alleen gebouwd in de vrije sector en uitsluitend voor kapitaalcrachtigen. In 1969 besloot de regering de bouw van verzorgingstehuizen af te remmen en de bouw van bejaardenwoningen te stimuleren. Ondanks haar bezwaren tegen de afremming van de bouw van verzorgingstehuizen, besloot de HSHB te onderzoeken in hoever en op welke wijze zij door het bouwen van serviceflats kon bijdragen aan de realisering van het overheidsprogramma. Hiervoor had de HSHB onder meer deze redenen:

- de bouw van bejaardenwoningen — die overigens niet zonder meer een alternatief zijn voor verzorgingstehuizen — is zeker urgent;
- de regering kan het bouwen van deze woningen stimuleren, maar de bouwcorporaties moeten deze plannen uitvoeren (de HSHB heeft een eigen bouwcorporatie: de Humanistische

Bouwstichting Bejaardenhuisvesting);

- de bewoners van die woningen moeten kunnen rekenen op een zekere service: door de afzonderlijke woningen onderdeel te maken van een serviceflat is deze garantie er;
- serviceflats zouden tot op zekere hoogte een alternatief kunnen vormen voor dié plannen van de HSHB die door de wijziging in het overheidsbeleid niet of alleen met een grote vertraging uitgevoerd kunnen worden.

Een bouwstroom van wooncentra voor ouderen

Het resultaat van dit onderzoek — uitgevoerd in samenwerking met een architectenbureau en een aannemingsmaatschappij — is een zogenaamde 'bouwstroom' van wooncentra. Dit betekent dat men een aantal typen woningen ontworpen heeft die op verschillende wijzen naast en op elkaar te zetten zijn. Zodoende kan men met dezelfde eenheden een hele reeks onderling verschillende en aan de plaatselijke behoeften aangepaste wooncentra voor ouderen samenstellen. De voordelen van deze opzet zijn groot. Men kan voor de woningen eigen standaardnormen hanteren zonder dat dit de kosten per woning omhoogjaagt. Hierdoor is men ook verzekerd van de maximale rijksbijdrage. De bouwtijd is naar verhouding kort, waardoor het renteverlies (in deze tijd een enorm struikelblok) beperkt blijft en meer aandacht geschonken kan worden aan de kwaliteit. Die korte bouwtijd betekent natuurlijk ook, dat de belanghebbenden eerder aan een woning geholpen kunnen worden! Voorwaarde is, dat men inderdaad een 'stroom' van deze wooncentra kan bouwen. Hierover iets in de laatste paragraaf van dit artikel.

Een modelwoning

Een goede bejaardenwoning is eigenlijk niets anders dan een niet te groot, geriefelijk huis met als extra voorzieningen een alarminstallatie en handgrepen in de badkamer en op het toilet. De vier typen woningen waaruit de serviceflats van de HSHB opgebouwd worden zijn naar de huidige normen ideale bejaardenwoningen, die bijgevolg ook volledig geschikt zijn voor gehandicapten, alleenstaanden en kleine gezinnen. Over drempels kun je er niet

struikelen. De verbinding tussen de verschillende vertrekken wordt gevormd door schuifdeuren en vouwwallen, zodat men naar believen de woonruimte kan vergroten. Bij mooi weer kun je zelfs het balkon bij de woonkamer trekken, doordat een deel van de pui weg-schuifbaar is. Centrale verwarming en thermopane beglazing houden de kou buiten. De voordeur (de enige draaiende deur) is extra breed om ook een rolstoel gemakkelijk door te laten.

De service

Allereerst de ruimtelijke voorzieningen. Hieronder vallen ook de afzonderlijke woningen zelf, in zover zij speciaal ingedeeld en ingericht zijn om het de bewoners zo gemakkelijk mogelijk te maken. Onder die ruimtelijke voorzieningen worden echter vooral verstaan de gemeenschappelijke ruimten. In de wooncentra voor ouderen van de HSHB zal men de volgende gemeenschappelijke ruimten aantreffen:

- een conversatiezaal-bibliotheek die door middel van een schuifwand in tweeën te delen is om gelijktijdig meervoudig gebruik mogelijk te maken
- een biljartkamer
- een hobbykamer
- een lokaal met ruimte voor enkele wasautomaten en/of droogtrommels
- een toiletgroep met enkele dames- en heren-w.c.'s
- desgewenst een keuken voor de bereiding van warme maaltijden (doch minstens een dienkeuken)
- een kantoor voor de beheerder dat uiteraard ook door anderen (zoals een dokter, een maatschappelijk werkster) gebruikt kan worden
- desgewenst een aparte kamer voor een dokter met onderzoekkamer en wachtkamer
- desgewenst een aparte kamer voor een maatschappelijk werkster
- desgewenst een telefooncel.

Uit dat desgewenst blijkt al, dat niet elk wooncentrum dezelfde gemeenschappelijke ruimten zal hebben. Als men bijvoorbeeld van een nabijgelegen verzorgingstehuis warme maaltijden kan betrekken, hoeft het wooncentrum geen grote keuken te hebben. Als er een wijkgebouw in de buurt is, zal een aparte dokterskamer overbodig zijn. Vervolgens de andere dan ruimtelijke

voorzieningen. De HSHB heeft gekozen voor het volgende minimumprogramma:

- 1) er moet een beheerder zijn die de zorg draagt voor de gemeenschappelijke ruimten;
- 2) via een alarminstallatie kan elke bewoner dag en nacht de beheerder bereiken (deze woont in de flat);
- 3) als de bewoners die tijdelijk of blijvend niet zelf kunnen koken hun warme maaltijd niet van elders kunnen betrekken, moet deze dienst intern verleend worden.

Bij het opstellen van dit minimumprogramma is de HSHB ervan uitgegaan, dat zij die een volledige verzorging nodig hebben in een verzorgingstehuis opgenomen moeten worden en dat de instanties van het open bejaardenwerk mede verantwoordelijk blijven voor het welzijn van de bewoners van een serviceflat. **Als een overgangsvorm tussen de gewone bejaardenwoning en het verzorgingstehuis wordt de serviceflat immers evenzeer gekenmerkt door de niet aanwezige als door de wél aanwezige voorzieningen.** Dit uitgangspunt moet men scherp in de gaten houden. Om deze opvatting in de naam tot uiting te brengen hebben we voor het type serviceflats van de HSHB de naam **'Wooncentrum voor ouderen'** voorgesteld. De samenwerking tussen het bestuur van het wooncentrum en de instanties van het open bejaardenwerk die hieruit moet resulteren heeft tot doel, de bewoners enerzijds een zo groot mogelijke zelfstandigheid van leefwijze te garanderen en anderzijds de zekerheid te geven dat hulp indien nodig gegeven wordt. De voorwaarden, vormen en consequenties van deze samenwerking zullen we — zoals gezegd — in een vervolgartikel aan de orde stellen. Lezers die hiertoe materiaal willen aanragen hebben een voornemen gemaakt dat waard is uitgevoerd te worden.

Het laatste nieuws

Het ziet er naar uit, dat uit de pijplijn van de plannemakers inderdaad een stroom van deze wooncentra te voorschijn gaat komen.

In Velp is men gestart met de bouw van een serviceflat die 234 flatwoningen met een aantal gemeenschappelijke ruimten omvat.

In Culemborg en 's-Hertogenbosch zal de

Vervolg op pagina 92

bouw in het eerste kwartaal van dit jaar beginnen.

Verder hoopt men in de loop van dit jaar achtereenvolgens de bouw van dit type serviceflats te beginnen in:

Zeist, Goes, Purmerend, Beilen, Amersfoort, Dordrecht, Eindhoven, Amsterdam, Heemskerk, Harlingen, Dedemsvaart, Middelburg, Gouda en Roermond.

Men moet bewondering hebben voor de energie waarmee de HSHB de zaken aanpakt. Temeer, omdat de HSHB de afzonderlijke stichtingsbesturen een zeer intensieve service en begeleiding biedt. Het is te hopen, dat de instanties voor het open bejaardenwerk deze uitdaging van hafte zullen aannemen.

Tussen de HSHB en Humanitas is inmiddels een intensief overleg op gang gekomen over de vraag, hoe Humanitas ertoe kan bijdragen dat deze wooncentra de bewoners en andere belanghebbenden een betere plaats in onze samenleving garanderen.

Dat die bijdrage meer moet omvatten dan het 'leveren' van een aantal bestuursleden, zal het kernpunt zijn van het tweede artikel over de wooncentra voor ouderen.

B. W. A. DROSTE

Literatuur

Programma van eisen voor een bouwstroom van serviceflats Humanistische Bouwstichting Bejaardenhuisvesting (Amsterdam 1971)

Huisvesting van bejaarden. Serviceflats en groepen woningen met dienstencentrum Bouwcentrum (Rotterdam 1967)

De huisvestingssituatie J. W. van Borselen; bijdrage aan de bundel Ouderdom en samenleving (Alphen zonder jaartal)

Nomenclatuur van accommodaties voor bejaarden Nederlandse Federatie voor Bejaardenbeleid (Den Haag 1969)

Amsterdam heeft een welzijnskafee

De Hobbit Kelder, Kloveniersburgwal 61, 020-65 41 7

Een welzijns kafee omdat:

mensen die actief bij het welzijn (swerk) betrokken zijn elkaar beter kunnen leren kennen, actuele informatie sneller en doeltreffender kan worden gewisseld, nieuwe samenwerkingsvormen uitgeprobeerd moeten worden, er geen centrale plek bestaat waar je informeel collega's kunt ontmoeten of een centrale plek van waaruit je op korte termijn een actie kunt ondernemen. Iedere dinsdagavond ná acht uur, (de nadruk ligt op de eerste dinsdag van de maand).

Antwoord commissie:

Verlaag taakomvang maatschappelijk werker

De in 1968 ingestelde commissie ter bestudering van taak en werkomvang van de maatschappelijk werkers in de partikuliere kinderbescherming heeft haar rapport uitgebracht. De commissie geeft onder meer antwoord op een aantal konkrete vragen van de minister van justitie. Daarin komt zij tot de volgende konklusies:

- De werkbelasting (caseload) in voogdij en gezinsvoogdij moet tussen 22 en 28 kinderen per maatschappelijk werker worden om een verantwoorde hulpverlening te garanderen. Voor een maatschappelijk werker van een observatie- of behandelingstehuis zou de taakomvang op twee groepen of op 24 kinderen gesteld moeten worden;

- belangrijk is een duidelijke onderlinge afbakening van taken als maatschappelijk werkers van verschillende instanties met dezelfde cliënten bezig zijn;

- wil een inrichting aan haar opdracht

kunnen voldoen dan moet maatschappelijk werk deskundigheid aanwezig zijn;

- een taak voor het maatschappelijk werk is ook het pleeggezinonderzoek. Onderbrenging daarvan bij de pleeggezincentrales biedt in de huidige situatie een zekere garantie voor uniformiteit in de onderzoeksmethodiek, de selectiekriteria en de rapportage;

- voor de vrijwilliger is zeker nog plaats in de hulpverlening bij de gezinsvoogdij, al is een meer genuanceerde benadering van zijn taak nodig. In daartoe geschikte gevallen kunnen bijvoorbeeld taken worden verdeeld tussen vrijwilliger en beroepskracht.

Het rapport bevat als bijlage een beschrijving en analyse van het maatschappelijk werk in de verschillende sectoren van de kinderbescherming.

'Maatschappelijk werk in de kinderbescherming' is te bestellen bij de Staatsuitgeverij, Chr. Plantijnstraat 1, Den Haag.

Wie helpt wie?

Een vraagbaak op het terrein van de gezondheidszorg.

Onder deze titel is dezer dagen een informatieboekje verschenen, dat als vraagbaak voor huisartsen, andere groepen van medische specialisten, paramedici, maatschappelijk werkers, wijkverpleegsters enz. is bedoeld.

Het boekje bevat adressen en opgave van het werkterrein van alle landelijke organisaties die hier op het gebied van de gezondheidszorg voor lichamelijk of zintuiglijk gehandicapten werkzaam zijn. Daarnaast is een samenvatting gegeven van de maatregelen die van de zijde der overheid voor deze groepen van gehandicapten zijn genomen. Hierbij zijn betrokken de Ministeries van Cultuur,

Recreatie en Maatschappelijk Werk, van Sociale Zaken, van Verkeer en Waterstaat, van Volksgezondheid en Milieuhygiëne en van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening.

Het uitgangspunt bij deze publicatie is geweest het verstrekken van gegevens die in een overzichtelijke opstelling zijn gegroepeerd. Voor wie de verstrekte informatie nog onvoldoende mocht zijn, worden — afzonderlijk per provincie — de voornaamste verwijsadressen vermeld. Ook is een lijst opgenomen van de belangrijkste landelijke verwijsadressen.

'Wie helpt wie?' kan besteld worden door f 3,— over te maken op giro 700.000 t.n.v. Prinses Beatrix Fonds, 's-Gravenhage.

Bezwaren tegen huurkoop van woningen

De beschikbare woonruimte in Nederland is niet voldoende om ieder een passende woning te geven.

Dit leidt ertoe dat woningzoekenden om maar aan woonruimte te komen overeenkomsten sluiten, waarvan zij zich de daaraan voor hen verbonden financiële verplichtingen en risico's niet tijdig en onvoldoende realiseren.

Een dergelijke situatie doet zich dikwijls voor bij huurkoop van een woning, immers:

1. De huur-verkoper blijft eigenaar van het huis totdat de huur-koper alles heeft betaald. Dit is pas vele jaren later het geval. In die tijd kan veel gebeuren, bijvoorbeeld:
 - a. De huur-verkoper gaat failliet. Het huis wordt aan een derde verkocht. De huur-koper kan dan geen eigenaar meer worden, is wat hij inmiddels heeft afgelost kwijt en kan zelfs op straat worden gezet.
 - b. Het huis is belast met hypotheek voor een schuld van de huur-verkoper. Blijft deze in gebreke met betaling van rente en/of aflossing, dan verkoopt de hypotheekhouder het huis en treden dezelfde gevolgen op als onder a. genoemd.
2. In tegenstelling met een huurder, komt het onderhoud van het huis geheel voor rekening van de huur-koper, evenals grond-, straatbelasting en verzekeringspremie. Het onderhoud laat veelal veel te wensen over, ook wat betreft elektriciteits-, gas- en waterleidingen. Niet alleen is de prijs, die de huur-verkoper verlangt daarom veel te hoog, maar bovendien vergeet de huurkoper te vaak dat een oud huis nu eenmaal veel onderhoud vraagt.
3. Huurkoop-huizen liggen meestal in oude stadswijken. Onteigening voordat de huur-koper eigenaar is geworden is dan ook lang niet denkbeeldig. De onteigeningsvergoeding is dikwijls lager dan de prijs waarvoor de huur-koper kocht. Toch moet hij zijn verplichtingen jegens de huur-verkoper volledig nakomen.
4. Een huur-koper kan zijn contract niet opzeggen, ook niet wanneer hij een betere woning kan krijgen; hij blijft verplicht de huurkoop-termijnen aan de verkoper te betalen.

februari 1972 - 27 ste jaargang no. 1 - verschijnt eenmaal per twee maanden